

Erken Kariyer Evresindeki Kadın Akademisyenlerin Covid-19 Küresel Salgını Sürecindeki Akademik Yaşam Deneyimleri

Academic Life Experiences of Early Career Female Academics during the Covid-19 Pandemic

Feride Öksüz-Gül¹ , Simel Parlak² , Oya Çelebi-Çakıroğlu³

¹Istanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İstanbul

²Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul

³Istanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul

Özet

Bu çalışmada, Covid-19 küresel salgını sırasında eşleriyle birlikte esnek çalışma biçimine geçerek evden çalışan, çocuk sahibi ve ders veren erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin akademik yaşamına ilişkin deneyimlerini incelemek amaçlanmıştır. Çalışma grubu, eşleriyle birlikte evden çalışan 13 kadın akademisyenden oluşmuştur. Yarı yapılandırılmış telefon görüşmeleri yoluyla toplanan verilerin analizinde yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Bulgular salgın öncesi yaşam ve salgın sırasında akademik yaşam olmak üzere iki ana tema altında toplanmıştır. Salgın sırasında akademik yaşam ana teması ise; “uyum güçlüğü”, “çalışma yaşamından uzaklaşma”, “iş yükü nedeniyle akademik çalışmalarını yürütememe”, “akademik yaşamın ev yaşamına entegrasyonu” olmak üzere dört alt temadan oluşmuştur. Sonuçlar, salgının cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirdiğini, kadın akademisyenlerin aile içi sorumluluklarla akademik yaşam arasında sıkıştığını ve kariyerinin başındaki kadın akademisyenlerin çalışma hayatının akademik üretkenlik dikkate alındığında büyük ölçüde değiştiğini göstermiştir. Bulguların bir sonucu olarak, kariyerinin başındaki kadın akademisyenlerin yaşadığı cinsiyet eşitsizliklerini önlemek ve ülke çapında politikalar geliştirebilmek için farklı örneklemeler üzerinde daha ileri araştırmalar yapılması önerilmektedir. Ayrıca, erken kariyer evresinde olan kadın akademisyenlerin profesyonel gelişimleri ve kariyer basamaklarında ilerlemelerinin aynı evrede olan erkek akademisyenlerle karşılaştırılması önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Akademik yaşam, Covid-19 küresel salgını, erken kariyer evresindeki kadın akademisyenler.

Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik yaşamın birçok alanında görülmekte ve toplumsal cinsiyetin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Mevcut dengesizliğin dezavantajlı tarafında genellikle kadınlar yer almaktadır (Günçavdı, Göktürk ve Bozoğlu, 2017). 21. yüzyılda cinsiyet eşitliği

Abstract

This study aims to find out the academic life experiences of early career female academics during the Covid-19 pandemic in Turkey. The study group consisted of 13 female academics working from home with their spouses. The interpretative phenomenological analysis was used to analyze the data collected through semi-structured telephone interviews. The findings were clustered under two main themes: the life before the pandemic, and academic life during the pandemic. The main theme of academic life during the pandemic consisted of the following sub-themes: adaptation problem, withdrawal from academic life, excessive workload interfering academic productivity, and integration of academic life into family life. The results indicate that the pandemic has deepened gender inequalities, and the working life of early-career female academics has drastically changed in terms of academic productivity. Based on our findings, we recommend that quantitative research with large samples of early-career female academics should be conducted to develop nationwide policies for gender inequality prevention. We also recommend that the professional development and career advancement of female academics in the early career stage should be compared with their male peers to reveal any gender-based disadvantages.

Keywords: Academic life, Covid-19 pandemic, early-career female academics.

konusunda gerçekleşen gelişime karşın, pek çok meslek alanında kadınların yükselme oranlarının erkeklere kıyasla az olması ciddi bir tartışma konusudur. Kadınların, aile içi sorumluluklardan dolayı çalışma hayatında erkekler kadar başarılı olamayacağına ve evlendikleri ya da anne oldukları zaman işten uzaklaşma

İletişim / Correspondence:

Arş. Gör. Dr. Feride Öksüz-Gül
İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim
Bilimleri Fakültesi, Cevizli Yerleşkesi,
Atalar Mah. Şehit Hakan Kurban Cad.
No: 44, 34862 Kartal, İstanbul
e-posta: ferideoksz@gmail.com

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 12(1), 143–152. © 2022 TÜBA

Geliş tarihi / Received: Ocak / January 16, 2021; Kabul tarihi / Accepted: Eylül / September 26, 2021

Bu makalenin atfı künyesi / How to cite this article: Öksüz-Gül, F., Parlak, S., & Çelebi-Çakıroğlu, O. (2022). Erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin Covid-19 küresel salgını sürecindeki akademik yaşam deneyimleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(1), 143–152. doi:10.2399/yod.21.862284

ORCID ID: F. Öksüz-Gül 0000-0002-4958-7928; S. Parlak 0000-0002-8651-2693; O. Çelebi-Çakıroğlu 0000-0001-5552-4969

çaklarına inanılmaktadır. Bu nedenle kadınların yaşadığı ayrımcılık toplum tarafından bir sorun olarak algılanmamaktadır (Kagnicioglu, 2017).

Toplumda kadın çalışanların büyük çoğunluğu toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmekte (Günçavdı vd., 2017), ev dışında çalışma konusunda aileye karşı aşırı düzeyde sorumluluk hissetmekte (Kagnicioglu, 2017) ve kariyerleri ile aile hayatlarının taleplerini dengelemeye çalışmaktadır (Fetterolf ve Rudman, 2014). Modern, eğitilmiş, statüsü ve ücreti yüksek işlere sahip olan kadınlar dahi, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ile ilgili eşitsizlik yaşamaya devam etmektedir (Fetterolf ve Rudman, 2014). Kadınların iş yaşamında deneyimledikleri bu dezavantajlı durum yapılan bazı araştırmalar aracılığıyla akademide de görünür hale gelmektedir. Örneğin, Avrupa’da tam zamanlı profesörlük unvanı alan kadın akademisyenler erkeklere göre bir azınlık halindedir (Gonzalez Ramos, Carpintero ve Peregort, 2018). Akademisyenler üzerinde yapılan başka bir araştırma, kadınların erkek meslektaşlarına ve eşlerine kıyasla daha fazla ev içi sorumluluğa sahip olduklarını bildirmektedir (Fetterolf ve Rudman, 2014). Kadın akademisyenler ders verme, makale yayınlama, konferanslara katılma gibi akademik işler ile temizlik yapma, çocuk bakma ve ev işleri yapma gibi toplumsal cinsiyet rollerine dayalı işleri dengelemekle yüz yüze kalmaktadır (Günçavdı vd., 2017).

Mevcut cinsiyet eşitsizliğinin akademik yaşamda yarattığı sorunların yanı sıra, erken kariyer evresinde olmak da ek birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Nitekim, Bazeley (2003) tarafından *erken kariyer evresindeki akademisyenlerin* ağır ders yükü altında ezildikleri ve araştırmaya yeterince vakit ayıramadıkları bildirilmektedir. Bununla ilişkili olarak literatürde erken kariyer evresindeki akademisyenleri tanımlamak için kullanılan kriterler incelendiğinde; tipik olarak doktora sonrasındaki ilk beş ya da yedi yıl arasındaki evre şeklinde ele alındığı (Bazeley, 2003; Bosanquet, Mailey, Matthews ve Lodge, 2017; Timperley, Sutherland, Wilson ve Hall, 2020) ve yaşın bir kriter olarak değerlendirilmediği görülmektedir (Bazeley, 2003).

Ancak sözleşmeli ya da proje bazlı çalışan akademisyenlerin belirtilen bu zaman aralıklarını esnetebildiği görülmektedir. Bu nedenle post-doktora yapanlar, kıdemli araştırma görevlileri, araştırma fonları kapsamında istihdam edilen ve/veya salt araştırma yapan sözleşmeli akademisyenleri erken evre içerisinde ele almak gerekmektedir (Kyvik, 2015). Nitekim, alanyazın incelendiğinde de genellikle kalıcı kadro (*tenure*) elde eden akademisyenlerin orta kariyer evresine (*mid-career*), doçentlik öncesi akademisyenlerin ise erken kariyer evresine dahil edildiği görülmektedir (Gale, 2011). Kalıcı kadro olarak değerlendirildiğinde, doktor öğretim üyeleri de bazı ülkelerin

sistemlerine göre erken kariyer evresinde sayılabilmektedir. Örneğin, Kanada yükseköğretim sisteminde akademik kariyer doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada yer alan doktor öğretim üyeleri kalıcı kadro alabilmek için performans odaklı bir kariyer evresinde yer almaktadır. Bu evrenin sonunda yapılan değerlendirmeleri geçebilenler, kalıcı kadro alabilmektedir. Bu kadronun alımıyla birlikte ya da kısa bir süre sonra da doçent olmaktadır. Doktorasını bitirmiş araştırmacılar, öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri akademik kariyer evrelerinin dışında kalmaktadır (Acker ve Webber, 2017).

Türkiye’de de *öğretim üyelerinin* kariyer aşamaları doktor öğretim üyeleri, doçentler ve profesörlerden oluşmaktadır. Doktor öğretim üyeleri istihdam edilirken, istenilen kriterler doğrultusunda rektörlükler tarafından kadrolar ilan edilmekte ve değerlendirme kurulunun raporları doğrultusunda atama yapılmaktadır. Atamalar rektörlük tarafından en çok dört yıl süre ile yapılmaktadır. Görev süresinin dolmasıyla birlikte atama sona ermekte ve adayın çalışmalarına göre yeniden atama yapılabilmektedir. Doçentler için de atama yapılmakla birlikte, bu süre geçici bir dönemi kapsamamaktadır (Yükseköğretim Kanunu, 1981). Yükseköğretim sistemimizde öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri, Yükseköğretim Kanunu’nda öğretim üyesi sayılmamaktadır. Öğretim üyeleri ile öğretim görevlileri ve araştırma görevlilerinin hepsine referans vermek gerektiğinde *öğretim elemanı* kavramı kullanılmaktadır. Alanyazındaki erken kariyer evresi sınıflandırma kriterlerine bakıldığında ülkemizdeki doktor öğretim üyeleri kalıcı kadroya sahip olmamaları bakımından doçentlerden ayrılmaktadır. Bu koşullarda doktor öğretim üyeleri orta kariyer evresinde değil, araştırma görevlileri ve öğretim görevlileri gibi erken kariyer evresinde yer almaktadır. Bu çalışmada ülkemizin koşulları dikkate alınarak erken kariyer evresi doçentlik öncesi dönem olarak kabul edilmiştir. Ders verme sorumluluğu olmaması nedeniyle doktor olmayan araştırma görevlileri bu araştırma kapsamında dışarıda bırakılmıştır. Dolayısıyla ders verme, araştırma yapma ve profesyonel ağ oluşturma görevleri bulunan erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin Covid-19 küresel salgını sürecindeki deneyimleri çalışma kapsamına alınmıştır.

Covid-19 küresel salgını sağlık, sosyal ve ekonomik düzeyde büyük bir krize neden olmuştur. Bu salgının yansımaları uzun vadede ve daha geniş ölçüde ele alındığında kadınları erkeklerden daha farklı ve ciddi şekilde etkileyeceği öngörülmüştür (Alon, Doepke, Olmstead-Rumsey ve Tertilt, 2020). Salgının cinsiyetleri nasıl farklı şekilde etkilediğini göz önünde bulundurmamak, birey ve toplum üzerinde oluşturduğu birincil ve ikincil etkileri anlamak etkin ve adil müdahale politi-

kalari oluşturmak için bir gerekliliktir (Wenham, Smith ve Morgan, 2020).

Covid-19 salgını süresince enfeksiyonu kontrol etmek için dünyadaki birçok ülke bir süre zorunlu karantina ilan etmiştir. Sosyal mesafelendirme önlemleri kapsamında gündüz bakım merkezleri ve okullar kapatılarak eğitime ara verilmiştir. Esnek çalışma düzenlemeleri benimsenerek evden-uzaktan çalışma modeli devreye girmiştir. İzolasyon ve evde kalma uygulamaları sonucunda aile hayatının destek mekanizmaları işlevsiz hale gelmiştir. Tüm bunlar bakımın evin içine geri taşınmasına ve kadınların aile içindeki iş yükünün artmasına neden olmuştur (Alon vd., 2020; Wenham vd., 2020). Salgın hastalık ve toplumsal cinsiyet konulu bir araştırma, ücretsiz emeğin çoğunluğunu kadınların üstlendiğini göstermektedir (Smith, 2019). Literatürde bu krizin hane halkı içerisinde cinsiyet rolleri ve iş bölümü üzerinde kalıcı etkileri olabileceği bildirilmektedir (Alon vd., 2020). Rosenfeld ve Tomiyama (2021) tarafından salgın öncesinde ve sırasında toplumsal cinsiyet rolleri inançlarının boylamsal olarak incelendiği çalışmada ise, katılımcıların salgın sırasında geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ve stereotiplerini daha fazla onayladığı bildirilmektedir. Covid-19 küresel salgınının toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarda değişiklikleri teşvik ettiği ve toplumsal cinsiyetin ötesine bakan daha fazla araştırmaya gereksinim duyulduğu vurgulanmaktadır (Rosenfeld ve Tomiyama 2021). Cinsiyete dayalı analiz yaparak, salgının toplumsal cinsiyet normları ve rolleri üzerindeki etkilerinin dikkatle ele alınması ve kadınların seslerinin duyurulması oldukça önemlidir (Alon vd., 2020; Mantovani, Dalbeni ve Beatrice, 2020; Wenham vd., 2020).

Kariyerinin başında olan akademisyenlerin ev ve iş dengelemlerini nasıl sağladıkları konusundaki mevcut bilgi/literatür oldukça kısıtlıdır. Erken kariyer evresinde bulunan ve kalıcı kadro almayı hedefleyen genç akademisyenlerin yaşam deneyimlerine ilişkin araştırmaların daha çok rekabetçi bir sisteme sahip olan Amerika'da yoğunlaştığı görülmüştür (Acker ve Webber, 2017). Gale (2011) İngiltere'deki öğretim odaklı üniversitelerde yürüttüğü araştırma sonucunda akademisyenlerin öğretim, araştırma, profesyonel ağ kurma, yazma ve yönetim görevleri bulunmasına karşın erken kariyer evresindeki akademisyenlerin öğrencilerine ders vermeye ve öğretimin yönetimine odaklandıklarını ve neredeyse hiç profesyonel ağ kurma eylemlerinde bulunmadıklarını tespit etmiştir. Ders verme deneyimi kazanmaya çalışan bu akademisyenler için süreç oldukça zordur. Salgın sırasında bu süreci erken kariyer evresindeki kadın akademisyenler için anlamlandırmak bu araştırmanın güçlü yanını oluşturmaktadır. Kadınlık ve erken kariyer evresinde akademisyen olma deneyimlerinin bir araya

geldiği bu araştırma Covid-19 küresel salgını sürecinde kariyerinin ilk evresindeki kadın akademisyenlerin akademik yaşamlarına odaklanmıştır.

Amaç

Salgın sürecinde akademik ve aile yaşamı iç içe geçen kadın akademisyenlerin yaşadığı zorlukların tanımlanması, gerekli önlemlerin alınması ve politikaların oluşturulması açısından oldukça önemlidir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada Covid-19 küresel salgını sürecinde eşleriyle birlikte esnek çalışma biçimine geçerek evden çalışan, çocuk sahibi ve ders veren erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin akademik/çalışma yaşamına ilişkin deneyimlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda şu araştırma sorusuna yanıt aranmıştır: Covid-19 küresel salgını sürecinde erken kariyer evresindeki, evli ve çocuklu kadın akademisyenlerin akademik yaşam deneyimleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan yorumlayıcı fenomenolojik desen kullanılmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojik desen, katılımcıların kişisel ve sosyal dünyalarını nasıl algıladıklarını araştırmakta ve belirli bir bağlamda belirli bir kişinin belirli bir fenomeni nasıl anlamlandırdığına ilişkin iç görüşü sunmakta ve belirli bir fenomeni yaşayan kişinin bakış açısına araştırmacıları olabildiğince yaklaştırmaktadır (Smith ve Osborn, 2004). Özne deneyimi anlama ve yaşanmış deneyimleri anlamlandırma açısından oldukça güçlü olan bu desen (Creswell, 2007), Covid-19 salgınında evden çalışmakta olan erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin iş yaşamına yükledikleri anlamları ortaya koymak amacıyla tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Yorumlayıcı fenomenolojik araştırmalar bireysel deneyimlere odaklanarak az sayıda katılımcı ile benzerlik ve farklılıkları ayrıntılı ve somut bir şekilde ortaya koymak amacıyla yürütülmektedir (Sart, 2015). Creswell (2007) tarafından yorumlayıcı fenomenoloji araştırmalarında çalışma grubunun 3–25 kişiden oluşması gerektiği önerilmektedir. Buna ek olarak, görüşme soruları yaşanmış deneyimin tüm görünümünü hedef aldığı için idiyografik bağlılık gereği küçük gruplarla çalışmak teşvik edilmektedir (Smith ve Osborn, 2004). Bu nedenle araştırmanın örneklemini, kartopu ve ölçüt örnekleme yöntemleri birlikte kullanılarak seçilen 13 erken kariyer evresindeki kadın akademisyen oluşturmuştur. Araştırmada potansiyel katılımcılara, araştırmacıların akranelarının yönlendirmesi ve katılımcıların tavsiyesi yaklaşımı ile ulaşılmıştır. Araştırmaya dahil edilme ölçütleri; (i) kadın olmak, (ii) Covid-19 salgını sürecinde eşyle

birlikte evden çalışmak, (iii) akademik kariyerinin erken evresinde olmak, (iv) çocuk sahibi olmak ve (v) ders vermek olarak belirlenmiştir.

Araştırmada yer alan katılımcıların yaşları 32–45 arasında değişmektedir. Katılımcıların 9'u tek çocuğa sahipken, 4'ü 2 çocuğa sahiptir. Katılımcıların çocuklarının yaşları 1–15, evlilik süreleri ise 2–15 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların çalışma alanları hemşirelik, sağlık yönetimi, psikolojik danışmanlık, eski Türk edebiyatı, sosyal hizmet, Türk dili ve edebiyat eğitimi, okul öncesi eğitimi, ölçme değerlendirme, biyoistatistik ve tıbbi biyokimya şeklinde farklılaşmaktadır. Eşleri akademisyen, uzman, bilgisayar yazılım ve tasarımcısı, avukat, mühendis, sanat eğitmeni, öğretim görevlisi ve öğretmen olarak çalışmaktadır. Katılımcıların dokuzu devlet üniversitesinde, dördü özel üniversitede görev yapmaktadır. 11'i doktor öğretim üyesi, biri araştırma görevlisi doktor, biri öğretim görevlisidir. Akademisyen olarak deneyimleri 2–17 yıl arasında değişmektedir (■ Tablo 1). Katılımcılar çalışmaya İstanbul, Ankara, Aksaray, Trabzon ve Samsun illerinden katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış sorular aracılığıyla bire bir telefon görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel temasın güvenliği tehdit etmesi durumunda kullanılması önerilen telefon görüşmesi yöntemi (Sturges ve Hanrahan, 2004), hem araştırmacıları hem de katılımcıları Covid-19 bulaşından korumak için tercih edilmiştir. Bunun yanında katılımcıların deneyimlerini açıklamasında anonimlik sağlaması (Vogt, Gardner ve Haeffele, 2012) ve mahrem ve hassas konularda veri kalitesini artırması (Sturges ve Hanrahan, 2004) telefon görüşmelerinin diğer avantajları olarak kabul edilmektedir. Ancak, telefon görüşmesi yöntemi ile katılımcıların görsel ve sözel olmayan ipuçlarının yakalanamaması da önemli bir sınırlılıktır (Novick, 2008). Görüşmelerin tamamı, araştırmanın ikinci yazarı tarafından katılımcılar için uygun olan bir zaman diliminde (çoğunlukla ev ve çocukla ilgili sorumlulukların daha az olduğu 22:00 ve sonrası) gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan izin alınarak tüm görüşmeler dijital olarak kaydedilmiş ve şifreli dosyalarda saklanmıştır. Veri toplama süreci, yanıtların tekrar etmeye başlaması anlamına gelen veri doygunluğu ilkesine dayanarak sonlandırılmıştır (Merriam ve Tisdell, 2015). Araştırmanın verileri Ekim–Aralık 2020 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler Smith, Flowers ve Larkin (2009) tarafından önerilen yorumlayıcı fenomenolojik analiz (*interpretative phenomenology*)

■ Tablo 1. Katılımcıların özellikleri.

Kod	Yaş	Çocuk		Evlilik süresi (yıl)	Eşin mesleği	Çalışma alanı	Üniversite türü	Akademik kadrosu	Akademik deneyimi (yıl)
		Sayı	Yaşı						
K1	33	1	3	7	Akademisyen	Hemşirelik	Devlet	Doktor öğretim üyesi	9
K2	32	1	3	6	Akademisyen	Sağlık yönetimi	Devlet	Araştırma görevlisi doktor	9
K3	33	2	$\frac{4}{15}$	9	Emeklilik uzmanı	Psikolojik danışmanlık	Özel	Doktor öğretim üyesi	10
K4	41	1	4	12	Bilgisayar yazılım ve tasarımcısı	Eski Türk edebiyatı	Devlet	Doktor öğretim üyesi	2
K5	36	1	2	3	Avukat	Sosyal hizmet	Devlet	Öğretim görevlisi	3
K6	38	2	$\frac{2}{8}$	9	Mühendis	Türk dili ve edebiyatı eğitimi	Özel	Doktor öğretim üyesi	15
K7	40	1	3	5	Sanat eğitmeni	Okul öncesi eğitimi	Özel	Doktor öğretim üyesi	6
K8	34	1	4	8	Öğretim görevlisi	Ölçme değerlendirme	Devlet	Doktor öğretim üyesi	3
K9	39	1	10	15	Mühendis	Biyoistatistik	Devlet	Doktor öğretim üyesi	15
K10	45	1	15	2	Mühendis	Okul öncesi eğitimi	Özel	Doktor öğretim üyesi	17
K11	41	2	$\frac{7}{13}$	15	Akademisyen	Hemşirelik	Devlet	Doktor öğretim üyesi	16
K12	40	1	1	2	Gelir uzmanı	Tıbbi biyokimya	Devlet	Doktor öğretim üyesi	14
K13	35	2	$\frac{3}{8}$	9	Öğretmen	Hemşirelik	Devlet	Doktor öğretim üyesi	6

logical analysis) yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu araştırmada yorumlayıcı fenomenolojik analiz doğrultusunda şu adımlar izlenmiştir (Smith vd., 2009):

- Kayıt altına alınan görüşmelerin birinci yazar tarafından kelimesine yazılı hale getirilmesi,
- Araştırma ekibinin, birbirinden bağımsız şekilde ses kayıtlarını dinlemesi,
- Not alarak ve yorum yaparak transkriptlerin tekrar tekrar okunması,
- Her bir araştırmacının döküm içerisinde ortaya çıkan önemli alıntılar etiketlendirerek kapsamlı bir kod defteri geliştirmesi,
- Kodlardan oluşturulan temaların, döngüsel bir süreç kullanılarak alıntılar ve dökümle yeniden ilişkilendirilmesi,
- Üst temaları belirleyebilmek için alt temalar arasındaki olası ilişkilerin incelenmesi,
- Bu işlemlerin her bir transkript için tekrarlanması,
- Araştırmacılar tarafından ayrı ayrı oluşturulan kod ve temaların birbiriyle karşılaştırılması ve görüş birliğine ulaşmaya tartışılması,
- Dökümlerdeki alt temaların kavramsal benzerliklerine göre birbiriyle ilişkilendirilmesi ve ana temaların oluşturulması,
- Temaların haritalandırılması.

Etik Konular

Araştırma protokolü İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı ve kapsamı açıklanmış olup elde edilen verilerin şifreli dosyalarda saklanacağı ve bilimsel araştırma dışında herhangi bir kişi ya da kuruluşla paylaşılmayacağı garanti edilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan sözel olarak bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Katılımcıların gizliliğini ve kimlik bilgilerini koruyabilmek için her bir katılımcıya ayrı ayrı kod/numara verilmiştir.

Bulgular

Görüşmeler sırasında katılımcılardan evden çalıştıkları bir günün nasıl geçtiğini ve akademik sorumluluklarını yerine getirirken neler yaşadıklarını anlatmaları istenmiştir. Görüşmelerde katılımcıların salgın sırasındaki çalışma yaşamlarını ifade ederken, salgın öncesindeki yaşamlarına da mutlaka değindikleri görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmanın bulguları “salgın öncesinde yaşam” ve “salgın sürecinde akademik yaşam” olmak üzere iki ana temadan oluşmuştur. Salgın öncesi ve sonrası yaşam arasındaki farkların erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin deneyimlerini etkilediği görülmüştür.

Salgın Öncesinde Yaşam

Salgın öncesinde yaşam teması; değişen yaşam koşulları, bakıcı/yardımcı varlığı ve salgın öncesi yaşamda kendine alan oluşturabilme kodlarından oluşmaktadır. Bu tema katılımcıların yaşam koşullarının değiştiğini ortaya koymuştur. Covid-19 salgınından önce kadın akademisyenler çocuklar için bakıcı ve ev işleri için bir yardımcı desteği aldıklarını belirtmiştir. Bu desteğin salgın nedeniyle yitilmesi ile birlikte ev içi ve çocuk bakımı sorumluluklarının artması katılımcıların iş yükünün ağırlaşmasına neden olmuştur. Katılımcı 12'nin bu deneyimi anlatan ifadesi aşağıda verilmiştir:

- *“Süreç benim için ağırlaştı, daha zorlaştı... Eee, çünkü evdeyken haftada bir kez benim yardımcım geliyordu. Temizliğini yapıyordu.”*

Erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin çocuklarının yaşları 1 ile 15 arasında değişmektedir. Katılımcıların çoğunun çocukları henüz öz bakımlarını bağımsız şekilde gerçekleştiremeyecek yaşlardadır. Bunun yanı sıra, çocukları daha ileri yaşlarda olan katılımcılar ise, bu süreçte ebeveyn olarak çocuklarının eğitimiyle daha fazla ilgilenmek zorunda kalmıştır. Katılımcı 11 okulların kapanması ile birlikte kaybolan öğretmen desteğini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- *“Yani daha önceden de aslında vardı diyorum. Bunları organize ediyorduk ama ne oluyordu? İşte parça parça iş yüklerini bölüştürmüştük. İşte öğretmenler yapıyordu işleri, çocukların ders işlerini ya da yardımcıları işte evin işlerini. Ama şimdi her şey kendi üzerinizde ve çok şey varmış. Gene organize ediyorduk aslında öncesinde de ama yapan kişiler farklıydı.”*

Araştırmada salgın öncesinde kadın akademisyenlerin kendilerine kısıtlı da olsa zaman ayırabilmelerine karşın, izolasyon ve eve kapanma önlemleri ile birlikte kendilerine ayırdıkları bu zamanların yok olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcı 9 kendine zaman ayıramadığını aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

- *“Hani önceden mesela şunu söyleyeyim pandemiden önce kendi kendime ufak tefek kaçamaklarım olurdu. İşte okula, diyelim kreşe gitmeden çocuğu almadan bir yere uğrayıp bir kabve içerdim. Kendimle bir kabve içerdim. Ya da işte, eee, akşamları eşim eve geldikten sonra yemek yaptıktan sonra bir arkadaşımın dışarı çıkıp bir şeyler yapabiliyordum. Ama şu an hani bunları ayırdığım alan yok. Her şey durmuş durumda o alanda.”*

Salgın Sürecinde Akademik Yaşam

Salgın sürecinde akademik yaşam teması, “uyum güçlüğü”, “çalışma yaşamından uzaklaşma”, “iş yükü nedeniyle akademik çalışmaları yürütememe”, “akademik yaşamın ev yaşamına entegrasyonu” olmak üzere dört ana temadan oluşmuştur.

Uyum Güçlüğü

Bu alt tema sosyal desteğin olmaması ve uzaktan öğretime alışmada zorluk kodlarından oluşmakta olup, bu iki kod yeni bir ev düzeniyle sonuçlanmıştır.

Erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin, özellikle salgının ilk dönemlerinde uzaktan eğitim sürecine uyum sağlama konusunda güçlük yaşadıkları ve uzaktan eğitim pratiklerine/uygulamalarına alışkın olmadıkları görülmüştür. Uzaktan eğitim sürecine ani bir şekilde geçilmesi ile birlikte akademisyenler çevrimiçi öğretim araçlarını kullanma becerilerini geliştirmeye çalışmıştır ve bu gelişimi sağlamak için harcadıkları çaba onlar için ilave bir iş yükü yaratmıştır. Katılımcı 13 ve 8 sırasıyla bu deneyime aşağıdaki gibi değinmiştir:

- “En fazla sıkıntı yaşadığım ilk başlarda online eğitime alışma süreci. Ben öğrenciye ders veriyorum evet. Ama bir etkileşim yok.”
- “Pandemi süreci başlar başlamaz 3–4 hafta tamamen uzaktan eğitime işte öğrenci bilgileri, adaptasyon vesaire bunlarla geçti... Sonuç olarak içerik yükliyoruz. Bazen Youtube’a yükleyip oradan miks ediyoruz vesaire. Ve tabii bu süreçte benim ekstra durumum şu dönem ilk defa girdiğim sekiz ders var. Dolayısıyla iş yükü çok.”

Evden çalışma zorunluluğu ve bulaş tehlikesi nedeniyle kadın akademisyenlerin ev işleri, çocuk bakımı ve akademik sorumluluklarla baş başa kaldığı görülmüştür. Bakıcı, yardımcı, aile-arkadaş desteğinin ortadan kalkması ile birlikte yeni yaşama uyum sağlamada genel olarak güçlük yaşandığı belirtilmiştir. Katılımcı 1 evin yeni düzeni ile karşılaştığında yaşadığı şoku, Katılımcı 5 ise çocuğu ile birlikte sanal platformda girdiği ders deneyimini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

- “...çok zorlandım. Çok yoruldum. Zaman zaman ağlama nöbetleri yaşadım. Çünkü yani evin eski düzenini kazandıramama, bu anlamda gerçekten bir acemilik yaşıyordum... Çünkü ben eve geliyordum ev temizlenmiş oluyordu. Yemeğim eğer yapılmasını istediysen yapılmış oluyordu. Ee, yalnızca bana aslında kızımın vakti geçirmek ve onun işte akşamki bakımını sağlamak oluyordu.”
- “Gerçekten çok yıprandım yani... Üstümü bile değiştirememiştim bir kere derste. Gireceğim derste videonun açılması gerekiyor işte yani. Canlı yayında çocukların karşısına çıktım. Hakikaten çok zordu. Çocuklar sürekli bir şeyler soruyorlar. Gözüm sürekli Duru’da [kızı]. Yani bir de tabii insanın kafası da bölünüyor. Eee ve böyle dediğim gibi cümle bile, en çok şaşırduğum şey o oldu. Hani kendimi ifade bile edemiyordum yani.”

Çalışma Ortamından Uzaklaşma

Çalışma ortamından uzaklaşma alt teması; çalışma ortamındaki sıkıntılardan kurtulmanın getirdiği rahatlama, ev içi yaşamı tercih etme ve kamusal alandan çekilme kodlarından oluşmaktadır.

Salgın sürecinde evden çalışmaya geçilmesiyle birlikte bazı katılımcıların stresli buldukları iş ortamından uzaklaşarak ev içi yaşamda rahatlık buldukları görülmüştür. Katılımcı 3 ev ortamında olmanın rahatlığını yaşadığına ve aile üyeleriyle daha çok vakit geçirme fırsatı yakaladığına değinmiştir:

- “Aslında evde kalmak da hoşuma gidiyor. Yani hep beraber olmak, birlikte zaman geçirmek. Çünkü işte iş biter bitmez hemen babçeye çıkıyoruz. Bir şeyler yapıyoruz.”

Ev içindeki rahatlığın yanı sıra, Katılımcı 8 gibi bazı katılımcıların kamusal alanla özdeşleştirilen sorumluluklardan uzaklaştığı da görülmüştür.

- “Market vesaire dışarıda yapılacak işlere hiç ben bakmıyorum. Düşünmüyorum. Eşimde o işler, ama onun dışında ben bir şeyler yaparken eşim biraz kızımın ilgileniyor. Benim bir şeyler yapma olayım da ya yemek, temizlik ve benzeri.”

Bazı katılımcılar, çalışma ortamındaki stresten ve yıpratıcı ilişkilerden uzaklaştıklarını ve bu uzaklaşmanın kendilerine olumlu şekilde yansıdığını ifade etmiştir. Katılımcı 5 iş yerindeki gergin ortamdan uzak kalmanın sonucunda hissettiklerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

- “Sanırım bununla birlikte aslında düşünmüyorum. Ama bu gelişle de birazcık kendimi bırakmış durumdayım. Çünkü o gergin ortam, gergin insanlar, eee, böyle hoşlanmadığım insanların, yani yaptığı şeyler iş ahlakı ile alakalı hoşlanmadığım görüntülerden uzak kalmak iyi geldi.”

İş Yükü Nedeniyle Akademik Çalışmaları Yürütememe

İş yükü nedeniyle akademik çalışmaları yürütememe alt teması; yalnızca ders vermeye vakit ayırabilme ve iş yerinden kaynaklanan aşırı iş yükü kodlarından oluşmaktadır.

Bu araştırmada erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin, araştırma ve yayın odaklı çalışmalarını ders yükü nedeniyle yürütemedikleri görülmüştür. Bu kariyer evresindeki akademisyenlerin, fazla ders yüküne sahip olmaları ve uzaktan eğitimle birlikte yeni bir öğretim düzenine geçilmesi bu dönemde akademik üretimleri azaltan iki temel etken olarak görülmüştür. Ayrıca, bu akademisyen grubunun uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi dersleri daha etkili hale getirmeye çalıştıkları ve daha çok öğretime odaklandıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcı 6 ve 8 derslerin yarattığı yoğunluğu sırasıyla aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

- “Yani açıkçası okulun işleri şu aşamada çok yoğun gittiği için, eee, online ders materyali hazırlığı, işte daha fazla ne yapabilirim, dersi nasıl yönetebilirim? Biraz çevrimiçi derslere alışmaya çalıştığımız için yükümü, kafamın zamanının büyük bölümünü şu anda öğrencilere verdim. Yani derslere verdim.”

- “Dolayısıyla iş yükü çok. Yani her akşam gündüz de dabil. Bazen kavga gürlütiyle. Çalışmam lazım çalışmam lazım işte telaşla odaya kapanmak durumunda kalıyorum... Benim ekstra yoğunluğumdan kaynaklı çok akademik çalışmalarımı dönem içerisinde iki-iki buçuk ay gibi bir süreçte yapamıyorum... Ne yazık ki Türkiye'nin genel sorunlarından biri çok ders sorunu. Genelde bölümlerde çok ders veriyoruz. Dolayısıyla akademik çalışma yapamadığım için üzülüyorum...”

Ders yükünün yanı sıra, toplantılar, idari sorumluluklar ve öğrenci danışmanlıkları gibi görevler de çalışma grubundaki kadın akademisyenlerin araştırma ve yayın odaklı çalışmalarının önüne geçmiştir. Katılımcı 3 ve 10 bu durumu örnekleyen akademisyenler olarak araştırma faaliyetlerinden uzaklaştıklarını sırasıyla aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- “Mesela ben bölüm başkan yardımcısıyım. Bin tane iş üstüme yüklendi. Halbuki evde çocuklar var ve bir sürü saat dersim var. Gerçekten çok zorlanıyorum.”
- “Yani akademik iş olarak, sadece ders ve toplantı olarak bir şey yapabiliyorum. Hani evde kalayım da evde kalacağız, oh akademik olarak işte hani makalelere daha fazla zaman ayırırım, ondan sonra kendimle ilgili bir şeyler yaparım, yayına ağırlık veririm falan. Bunların hiç birisi yok. Elimde mesela yapılmış sunulmuş bir bildiri var. Onun makaleye döndürülmesi var. Ona bile vakit ayıramıyorum.”

Akademik Yaşamın Ev Yaşamına Entegrasyonu

Akademik yaşamın ev yaşamına entegrasyonu alt teması; akademik işlerin ev içi yaşama göre düzenlenmesi, araştırma odaklı faaliyetlerin ders verme sorumluluğundan sonra gelmesi, ev içi sorumlulukların öncelikli olması nedeniyle akademik işlerin geceye taşınması, çocuk bakımının öncelikli olması nedeniyle gece çalışma kodlarından oluşmaktadır.

Salgın sürecinde evden çalışma, erken kariyer evresindeki kadınların çalışma yaşamını (ders verme ve araştırma/yayın sorumlulukları) ev yaşamına taşımalarını zorunlu kılmıştır. Cinsiyet ve çalıştığı sektörden bağımsız olarak pek çok insan bu şekilde çalışmak zorunda kalsa da ev yaşamındaki sorumlulukları nedeniyle ev-çalışma yaşamının entegrasyonu kadınlar için daha yıpratıcı olmuştur. Çalışma grubundaki akademisyenlerin deneyimleri kadınların ev işlerinden ve çocuk bakımından asıl sorumlu kişi olarak kabul edildiklerini ve bu nedenle katılımcıların bu işlerden arta kalan zamanlarda akademik çalışmalara zaman ayırabildiklerini göstermiştir. Katılımcı 1 çocuk bakımı ve ev işleri ile ilgili sorumluluğun kendisine ait olduğunu ve eşinin çalışma yaşamıyla kendisinininki arasındaki farklılığı aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- “Dolayısıyla onun [eşi] için çalışma saatleri bakımından çok değişen bir şey olmadı. Sabah odasına giriyor akşam çıkıyor... Do-

layısıyla şu an bütün ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgili sorumluluk bende aslında.”

Katılımcılardan elde edilen bulgular kadın akademisyenlerin akademik çalışmalarıyla gece saatlerinde ilgilenebildiklerini ortaya koymuştur. Katılımcı 9 ve 11 sırasıyla ev işleri ve çocuk bakım işlerinden sonra akademik çalışmalarıyla ilgilenebildiklerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

- “Yani daha çok, gün içerisinde gündüz vaktiyle o evin işleriyle geçiyor. Kendi akademik işlerime daha çok işte çocuklar yattıktan sonra maalesef fırsat bulabiliyorum.”
- “Gece kusu olarak çalışmak zorundayım. Çünkü gündüz ev işleri ve yemek bayağı bir zamanımı alıyor. Özetle her gün sabah kalkıp evi toplayıp, temizleyip, yemek hazırlayıp... İşte o yüzden öğleden önce genellikle ev temizliği ve yemekle geçiyor. Ondan sonra kendime biraz zaman ayırıyorum derken akşam 18:00 ile gece 02:00 arası akademik çalışmalar.”

13 numaralı katılımcı bir gününü anlattığı yaşam deneyiminde önceliği çevrimiçi derslere ve ev işlerine verdiğini belirtmiştir. Çocuk bakımının yanı sıra, çocukların derslerini takip ettiğine de değinen bu kadın akademisyen, eşinin gün içinde çocuklara bakabildiği kısa zaman aralıklarında akademik işlerine vakit ayırabildiğini vurgulamıştır. Ev işleri, çocuk bakımı ve ders verme sorumluluğundan kalan zamanda akademik çalışmalara zaman ayırabilmesi araştırma ve yayın odaklı çalışmaların önceliklendirilemediğini ortaya koymuştur.

- “Sekiz buçuk-dokuz gibi online dersim başlıyor. Yani mesela dokuzda başladı diyelim online dersim. 10'da online dersim bitiyor. Sonra kabızlı hazırlıyorum çocuklara. Büyük çocuğun EBA'da dersi başlıyor, ders programı başlıyor. Saat 12'de yine büyük çocuğun bilgisayarda öğretmenleri ile iletişim halinde online dersleri oluyor. Onun takibi. Eee, o sırada mutfağı toparlama, biraz evi toparlama gibi geçiyor. Sonra büyük kızım dersi bir buçuk gibi bitiyor. Babası onları dışarı alıyor. Sonra ben bilgisayar başına geçiyorum. Genelde 14:00 ile 16:00 arası bilgisayar başında geçirmiş oluyorum. Sonra evi biraz toparla. Çocukların karnı acıktı. Mutfaka gir, mutfak hazırla. Akşam dokuzda tekrar, mmm, bazı gruplarım var pedagojik formasyon grupları. Akşam dokuzda onlarla dersim olabiliyor genelde. Eee, sonrasında işte 22:00-22:30 gibi bitiyor. Bu sefer ödevler oluşabiliyor. Bazı işte bakım planları ya da öğrencilere verdiğim ödevler oluyor. İnternette onların takibi.”

Tartışma

Akademisyenlik ve kadınlık deneyimleri diğer olgular gibi içinde buldukları kültüre ve koşullara göre farklılık gösterir. Bu farklılıkları dikkate alan mevcut araştırma Türkiye bağlamında erken kariyer evresinde olan kadın akademisyenlerin salgın sürecindeki akademik yaşam deneyimlerini ortaya koy-

mak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Salgının ilk dönemlerine ilişkin katılımcı yorumları kadın akademisyenlerin uzaktan eğitime uyum sağlamada güçlük çektiklerini ve bu uyum sürecinin ağır iş yükü sebebiyle olması beklenenden daha zor geçtiğini göstermektedir. Aile ve iş yaşamının iç içe geçtiği yeni ev düzeni katılımcılar için şoke edici olmuştur. Hane içi sorumluluğun kadınlara atfedilmesi ve yeni bir öğretim pratiğiyle karşılaşıya kalınması akademik yaşamın ev yaşamına entegrasyonunu zorlaştırmıştır. Bazı araştırmacılar tarafından salgın sürecinde evden çalışma düzenine geçilmesiyle birlikte ailevi sorumlulukların partnerler/eşler arasında dengeli bir şekilde dağılacağına ilişkin tahminler yapılmasına karşın (de Paz, Muller, Munoz Boudet ve Gaddis, 2020), tersine kadınların ev içi sorumluluklarının arttığı ve cinsiyet rolleri çerçevesinde ev içi düzenin sürdürülmesinde birincil derecede sorumlu kişi haline geldikleri ortaya konmuştur (United Nations Development Programme, 2020; Wenham vd., 2020). Araştırmanın bulguları benzer şekilde, erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin ev işleri ve çocuk bakımından temel sorumlu kişiler olduğunu göstermiştir.

Ek olarak, pandemi sürecinde bakıcı ve yardımcıların devre dışı kalması sonucunda ailevi ve akademik sorumluluklarla bir anda baş başa kalan kadın akademisyenlerin, yükü artmış ve akademik sorumluluklarının bir kısmını yürütebilirken araştırma ve yayın odaklı çalışmalarına yeterince vakit ayıramamaya başlamıştır. Kadın akademisyenler üzerinde yapılan bazı araştırmalar benzer şekilde salgın öncesi dönemlerde de ev ve çocuk bakımı ile ilgili sorumluluklara eşlerin sınırlı katılım gösterdiğini ve yalnızca destekleyici bir rol üstlendiğini, evlilikte kadın-erkek eşitliğinin söylemlerde kaldığını ve uygulamaya yansımadığını, ailevi sorumlulukların toplum tarafından büyük ölçüde kadınların sorumluluğu olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır (Amer, 2013; Başarır ve Sarı 2015; Ergöl, Koç, Eroğlu ve Taşkın, 2012). Bununla birlikte, mevcut araştırma bu eşitsizliğin salgın sırasında daha da belirginleştiğini göstermiştir. Nitekim, bu araştırmadan elde edilen sonuçları destekler şekilde Stadnyk ve Black (2020) tarafından kadın akademisyenler üzerinde yapılan araştırma, Covid-19 salgını döneminde çocukların eğitim-öğretiminin planlanması ve ailenin yönetim ve organizasyonundan kadınların sorumlu olduğunu tespit etmiştir. Yine bu araştırmada, kadınların evin koordinatör rolünü üstlendikleri ve ebeveynlerin her ikisinin evden çalışması durumunda dahi görevlerin çoğunluğunun kadınlar tarafından gerçekleştirildiği raporlanmıştır (Stadnyk ve Black 2020). Bu sonuçlar doğrultusunda, aile yaşamı içerisinde ataerkil bakış açısı ve geleneksel cinsiyet rollerinin egemenlik göstermesi nedeniyle Covid-19 salgını sürecinde kadınların iş yüklerinin arttığı ve eşsizliğe maruz kaldıkları söylenebilir.

Bu araştırmada dikkat çeken en önemli bulgulardan bir diğeri, toplumsal cinsiyet rollerinin salgın sürecinde akademik yaşam üzerinde oluşturduğu etkilerdir. Katılımcıların çoğunlukla bilimsel yayın üretmek için vakit ayıramadıkları ve yalnızca ders verme görevlerini yerine getirebildikleri görülmektedir. Aynı zamanda, aile içi iş bölümündeki mevcut dengesizlik kadın akademisyenleri akademik üretimden de uzaklaştırmaktadır. Bu dengesizliğin, çocukların sorumluluğunun kadınların hayatının merkezinde olmasından ve ev içi düzenin sağlanmasında kadınların birincil rol üstlenmesinden kaynaklanabileceği söylenebilir (Ensbay, 2006; Rushing ve Sparks, 2017). Araştırmada kadın akademisyenler çocukların bakımı ve eğitimi için eşlerinden daha fazla emek ve zaman harcadığını ima etmiştir. Gece çalışmaya ilişkin beliren iki kod (ev içi sorumlulukların öncelikli olması nedeniyle akademik işlerin geceye taşınması, çocuk bakımının öncelikli olması nedeniyle gece çalışma) bu dengesizliğe işaret etmektedir.

Yüksek eğitim derecesine sahip bireylerden oluşan çalışma grubundaki kadınların ev işleri ve çocuk bakımından birincil derecede sorumlu olması, küresel salgın gibi olağandışı bir sürecin bu durumu ayrıca etkileyip etkilemediği sorusunu gündeme getirmiştir. Küresel salgın sürecinde cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin daha görünür olması güncel çalışmalarla da desteklenmiştir. Rosenfeld ve Tomiyama (2021) tarafından Amerika'da pandemi sürecinde 695 kişi ile yürütülen araştırmada kadın ve erkek çalışanların salgın sırasında, geleneksel cinsiyet rollerine daha uygun bir şekilde davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmaya göre eve kapanan kadın ve erkekler toplumsal cinsiyet rolleri söz konusu olduğunda kişisel kimlikleriyle bağdaşmasa bile geleneksel pratiklere yönelmiştir. Dolayısıyla çalışma grubundaki yüksek eğitim seviyesine sahip kadınların geleneksel rolleri üstlenmesinde küresel salgın gibi olağanüstü bir durumun etkisinin olabileceği söylenebilir.

Araştırmada ele alınan çalışma grubu, yalnızca kadın oldukları için değil, aynı zamanda kariyerlerinin başında oldukları için de dezavantajlı bir konum içerisindedir. Erken kariyer evresinin akademik yaşamdaki karşılığı konusunda ortak bir sınıflandırma yapılamamasına karşın, giriş bölümünde ele alınan kaynaklar doğrultusunda, ders veren ve henüz doçent olmamış akademisyenler bu çalışmada erken kariyer evresi olarak ele alınmıştır. Erken kariyer evresindeki akademisyenlerin çalışma hayatına ilişkin deneyimlerini doğrudan inceleyen kısıtlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmına göre bu evredeki akademisyenler zaman baskısını yönetememekte, çalışma yaşamakta, kalıcı kadro kriterlerini anlamaya çalışmakta, ders verme yükümlülükleri ile boğuşmakta, meslektaşlarına uyum sağlamaya çabalamakta ve iş-yaşam dengesini bulmak için mücadele etmektedir (Eddy ve Gaston-Gayles, 2008; Murray, 2008). Bu evredeki akademisyenlerin deneyimlerine ilişkin des-

tekeleyici veriler sunan Ardıç ve Polatçı'nın (2008) ve Palice'nin (2020) araştırmalarına göre genç akademisyenlerin daha fazla tükenme yaşadıkları görülmektedir. Ardıç ve Polatçı (2008) genç yaştaki akademisyenlerin daha fazla duyarsızlaşma yaşadığını ileri yaşlardaki akademisyenlerin de kişisel başarı düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulgularında sunmuştur. Tüm bunlar dikkate alındığında çalışma grubundaki akademisyenler hem cinsiyet eşitsizliğinden hem de erken kariyer evresinin zorluklarından kaynaklanan sorunları deneyimlemiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki, araştırmanın amacı doğrultusunda çalışma grubuna yalnızca erken kariyer evresinde olan kadın akademisyenlerin dahil edilmesidir. Nitekim, bulguların yorumlanmasında erkek cinsiyetine sahip olmanın ya da ileri kariyer evresinde olmanın deneyimleri farklılaştırabileceği mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. İkincisi, araştırmanın bulguları derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır ve yalnızca bu araştırmada yer alan katılımcıların görüşlerini yansıtmaktadır. Bu nedenle, salgın sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri ve eşitsizliğinin mevcut durumunu ortaya koyabilmek için ulusal ve uluslararası düzeyde daha ileri çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç

Bu araştırma, küresel salgın süreci ile birlikte, Türkiye bağlamında erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin çalışma hayatlarına ilişkin deneyimlerinden bir kesit almıştır. Bu kesit salgın öncesinde yaşam ve salgın sürecinde akademik yaşam ana temaları altında toplanmıştır. Kadınların yardım aldığı alanların devre dışı kalması, kreş ve okullarının kapanması ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleştiği ve ev içi ve çocuk bakımı ile ilgili işlerde birincil sorumluluğun kadınlara yüklenildiği görülmüştür. Bu durum, erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin akademik üretkenliğini etkilemiştir. Araştırmaya katılan kadın akademisyenlerin öncelikle ders verme sorumluluklarına ve diğer iş yüklerine yoğunlaşarak araştırma odaklı çalışmaları erteledikleri görülmüştür. Akademik üretkenliğin azalmasının yanında kadınlar, kendilerine ait alanlarını da kaybetmiştir. Kadınların pandemi öncesinde bu alanı çoğunlukla okul ve bakım desteği sayesinde oluşturabildiği dikkate alınrsa bu alanın kaybolmasında toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi büyüktür. Bu nedenle akademik yaşamın ev yaşamına entegrasyonu bu çalışma grubu için oldukça yıpratıcı olmuştur.

Bu çalışmanın odak noktasında erken kariyer evresindeki kadın akademisyenlerin yer alması bize kısıtlı bir alanda anlayış kazandırmaktadır. Bu nedenle, erken kariyer evresinde olan erkek akademisyenler ile ileri kariyer evrelerindeki akademisyen-

lerin deneyimlerinin incelenmesi daha geniş bir anlayış geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Araştırmanın sonuçları, yalnızca kadın akademisyenlerin değil tüm kadınların ücretsiz olarak verdikleri ev içi hizmetlerin yeniden dağıtımının toplumsal olarak desteklenmesinin gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Bu desteğin sağlanabilmesi için daha bütüncül ve katılımcı perspektifli araştırmaların yürütülmesini önerilmektedir.

Yazar Katkıları / Author Contributions: FÖG: Fikir, tasarım, veri analizi, bulguların yorumlanması, kaynak taraması, makalenin yazılması, eleştirel inceleme; SP: Fikir, danışmanlık / denetleme, veri toplanması, bulguların yorumlanması, eleştirel inceleme; OÇÇ: Fikir, veri analizi, bulguların yorumlanması, kaynak taraması, eleştirel inceleme. / FÖG: *Project idea, conceiving and designing research, data analysis, interpreting the results, literature search, writing manuscript, critical reading and final check of the manuscript*; SP: *Project idea, study monitoring, data collection, Interpreting the results*; OÇÇ: *Project idea, data analysis, interpreting the results, literature search, critical reading and final check of the manuscript*.

Fon Desteği / Funding: Bu çalışma herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği almamıştır. / *This work did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.*

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards: Bu araştırma için İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurulunda 2020/02-05 numaralı etik kurul onayı alınmıştır. Yazarlar bu makalede araştırma ve yayın etiğine bağlı kaldığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını belirtmiştir. / *This study was approved by the Ethical Committee of Educational Studies of Istanbul Medeniyet University (no: 2020/02-05). The authors stated that the standards regarding research and publication ethics, the Personal Data Protection Law and the copyright regulations applicable to intellectual and artistic works are complied with and there is no conflict of interest.*

Kaynaklar

- Acker, S., & Webber, M. (2017). Made to measure: Early career academics in the Canadian university workplace. *Higher Education Research and Development, 36*(3), 541–554.
- Alon, T. M., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J., & Tertilt, M. (2020, April). *The impact of COVID-19 on gender equality*. Working paper. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Amer, M. (2013). Combining academic career and motherhood: Experiences and challenges of women in academia. *International Research Journal of Social Sciences, 2*(4), 12–15.
- Ardıç, K., & Polatçı, S. (2008). Tükenmişlik sendromu: Akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10*(2), 69–96.
- Başarır, F., & Sarı, M. (2015). Kadın akademisyenlerin "kadın akademisyen olmaya" ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 5*(1), 41–51.
- Bazeley, P. (2003). Defining 'early career' in research. *Higher Education, 45*(3), 257–279.
- Bosanquet, A., Mailey, A., Matthews, K. E., & Lodge, J. M. (2017). Redefining 'early career' in academia: A collective narrative approach. *Higher Education Research and Development, 36*(5), 890–902.

- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- de Paz, C., Muller, M., Munoz Boudet, A. M., Gaddis, I. (2020). *Gender dimensions of the COVID-19 pandemic*. Washington, DC: World Bank.
- Eddy, P. L., & Gaston-Gayles, J. L. (2008). New faculty on the block: Issues of stress and support. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 17*(1-2), 89-106.
- Ensby, J. (2006). *The experience of burnout: Mothers as child welfare workers*. Master thesis (Order No. MR25066). ProQuest Dissertations & Theses Global (304934947).
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K., & Taşkın, L. (2012). Türkiye’de kadın araştırma görevlilerinin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 2*(1), 43-49.
- Fetterolf, J. C., & Rudman, L. A. (2014). Gender inequality in the home: The role of relative income, support for traditional gender roles, and perceived entitlement. *Gender Issues, 31*(3-4), 219-237.
- Gale, H. (2011). The reluctant academic: Early-career academics in a teaching-orientated university. *International Journal for Academic Development, 16*(3), 215-227.
- Gonzalez Ramos, A. M., Carpintero, E. C., Peregort, O. P., & Solvas, M. T. (2018). The Spanish Equality Law and the gender balance in the evaluation committees: An opportunity for women’s promotion in higher education. *Higher Education Policy, 33*, 815-833.
- Günçavdı, G., Göktürk, S., & Bozoğlu, O. (2017). An insight into the challenges faced by academic women with pre-school age children in academic life. *Universal Journal of Educational Research, 5*(6), 953-959.
- Kagnicioğlu, D. (2017). The role of women in working life in Turkey. In C. A. Brebbia, E. Marco, J. Longhurst, & C. Booth (Eds.), *WIT transactions on ecology and the environment* (pp. 349-358). Southampton: WIT Press.
- Kyvik, S. (2015). The academic career system in Norway. In M. Yudkevich, P. G. Altbach, & L. E. Rumbley (Eds.), *Young faculty in the twenty-first century: International perspectives* (pp. 173-200). Albany, NY: SUNY Press.
- Mantovani, A., Dalbeni, A., & Beatrice, G. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19): We don’t leave women alone. *International Journal of Public Health, 65*, 235-236.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research a guide to design and implementation* (4th ed.). San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- Murray, J. P. (2008). New faculty members’ perceptions of the academic work life. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 17*(1-2), 107-128.
- Novick, G. (2008). Is there a bias against telephone interviews in qualitative research? *Research in Nursing & Health, 31*(4), 391-398.
- Palice, M. V. (2020). *Akademisyenlerin tükenmişlik düzeylerinin örgütsel bağlılık ve demografik değişkenler açısından incelenmesi: Biruni Üniversitesi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Biruni Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Rosenfeld, D. L., & Tomiyama, A. J. (2021). Can a pandemic make people more socially conservative? Political ideology, gender roles, and the case of COVID-19. *Journal of Applied Psychology, 51*(4), 425-433.
- Rushing, C., & Sparks, M. (2017). The mother’s perspective: Factors considered when choosing to enter a stay-at-home father and working mother relationship. *American Journal of Men’s Health, 11*(4), 1260-1268.
- Smith, J. (2019). Overcoming the ‘tyranny of the urgent’: Integrating gender into disease outbreak preparedness and response. *Gender & Development, 27*(2), 355-369.
- Smith, J. A., Flowers P., Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. London: Sage Publications.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2004). Interpretative phenomenological analysis. In G. M. Breakwell (Ed.), *In Doing social psychology research* (pp. 229-254). West Sussex: The British Psychological Society & Blackwell Publishing.
- Stadnyk, T., & Black, K. (2020). Lost ground: Female academics face an uphill battle in post-pandemic world. *Hydrological Processes, 34*(15), 3400-3402.
- Sturges, J. E., & Hanrahan, K. J. (2004). Comparing telephone and face-to-face qualitative interviewing: A research note. *Qualitative Research, 4*(1), 107-118.
- Timperley, C., Sutherland, K. A., Wilson, M., & Hall, M. (2020). He moana pukepuke: Navigating gender and ethnic inequality in early career academics’ conference attendance. *Gender and Education, 32*(1), 11-26.
- United Nations Development Programme (2020). *Briefing note: The economic impacts of Covid-19 and gender inequality. Recommendations for policy-making*. Panama: UNDP. Erişim adresi: https://www.undp.org/content/dam/trinidad_tobago/UNDP%20Note%20The%20Economic%20Impact%20of%20COVID%20and%20Gender%20Inequality.pdf (22 Nisan 2020).
- Vogt, W. P., Gardner, D. C., & Haeffele, L. M. (2012). *When to use what research design*. New York, NY: The Guilford Press.
- Wenham, C., Smith, J., & Morgan, R. (2020). COVID-19: The gendered impacts of the outbreak. *The Lancet, 395*(10227), 846-848.
- Yükseköğretim Kanunu (1981, 4 Kasım). *Resmî Gazete* (Sayı: 17506). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf> (12 Kasım 2021).

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any charging, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayımlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / **Publisher’s Note:** *The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*